

HOVEDDEL II: OVERSIKT OG ANALYSER

De ulike økonomiske oversiktene for økonomiplanen er tatt inn i hoveddel VI i rosa bok og kommenteres ikke nærmere her. I hoveddel I i rosa bok fremgår de obligatoriske skjemaene etter gjeldende forskrifter om årsbudsjett. I rosa bok hoveddel II er det i tillegg tatt inn økonomiske oversikter for drift og investering, jf. budsjettforskriftens vedlegg 3 og 4.

2.1 Basis netto driftsutgifter

Basis netto driftsutgifter er et uttrykk for hva det koster å opprettholde dagens virksomhet uten å foreta endringer i standard eller aktivitetsnivå. Basis driftsutgifter vil dermed være budsjettet i 2017 korrigert for helårsvirkninger av lønnsoppgjør og pensjon, tiltak som settes i gang eller som er vedtatt satt i gang i 2017, samt endringer som kommer som en følge av endringer i rammevilkårene mv. Videre er ekstraordinære forhold i driftsbudsjett 2017 trukket ut fra basis drift.

Tabell 2.1.1 Konsekvensjustert budsjett, basis netto driftsutgifter 2018-2021 (kr 1.000)

	2018	2019	2020	2021
10. Politiske styringsorganer mv.	11 320	13 155	11 320	12 701
11. Adm. og fellesutgifter	150 307	149 468	150 548	150 548
20. Barnehage	231 145	231 145	231 145	231 145
30. Undervisning	414 718	434 018	431 779	431 778
40. Pleie- og omsorg	474 817	472 283	469 649	466 593
50. Barne- og ungdomsvern	70 186	70 186	70 186	70 186
51. Sosiale tjenester	91 073	91 073	91 073	91 073
52. Helsestasjoner	20 889	20 999	21 110	21 441
55. Kultur	40 910	41 049	41 049	41 049
56. Kulturskole	7 308	7 308	7 308	7 308
57. Bibliotek	7 846	7 846	7 846	7 846
60. Brann	22 222	22 222	22 222	22 222
61. Landbruk	6 509	6 509	6 509	6 509
62. Teknisk drift	37 986	38 665	38 679	38 679
62. Teknisk drift (VAR)	0	0	0	0
63. Kart og byggesak	2	-249	-249	-249
70. Kemnerkontoret	2 514	2 404	2 404	2 404
71. Servicesenter	11 475	11 475	11 475	11 475
80. Renhold	53 733	54 593	55 331	55 477
81. Bygg og eiendom	77 672	77 340	77 488	79 807
82. Matproduksjon	19 092	19 092	19 092	19 092
87. Overføringer	29 058	28 844	28 844	28 082
88. Tilleggsbevilgninger	103 648	100 554	100 554	100 554
89. Felles motpost kalkulerte poster mv.	-27 854	-32 046	-39 371	-42 228
Sum netto driftsutgifter	1 856 577	1 867 933	1 855 991	1 853 492

Tabellen over viser hvordan kommunens netto driftsutgifter vil utvikle seg dersom det ikke iverksettes nye tiltak i løpet av perioden. Dette uttrykket for basis netto driftsutgifter (inklusive sosiale utlån) er grunnlaget når de respektive budsjetttrammer for virksomhetsområdene settes opp, jf. tabellen i del 2.2, som begynner på neste side.

2.2 Driftstiltak 2018 - 2021

I tabellen under er det listet opp nye driftstiltak som foreslås i økonomiplanperioden, det vil si de tiltak som utgjør endringer i forhold til basis drift. I oppstillingen inngår både tiltak som belaster driftsrammen og tiltak som frigjør midler i rammen.

Tabell 2.2.1 Driftstiltak 2018-2021 (kr 1.000)

	2018	2019	2020	2021
Basis netto driftsutgifter	1 856 577	1 867 933	1 855 991	1 853 492
DRIFTSTILTAK				
10. Politiske styringsorganer mv.				
Reduksjon driftsutgifter	-58	-58	-58	-58
Sum	-58	-58	-58	-58
11. Adm. og fellesutgifter				
Reduksjon driftsutgifter	-717	-717	-717	-717
Sum	-717	-717	-717	-717
20. Barnehage				
Reduksjon driftsutgifter	-474	-474	-474	-474
Økt foreldrebetaling	-1 000	-1 000	-1 000	-1 000
Sum	-1 474	-1 474	-1 474	-1 474
30. Undervisning				
Reduksjon i grunnressurs	-630	-630	-630	-630
Økt foreldrebetaling i SFO	-615	-615	-615	-615
Reduksjon i driftsutgifter	-528	-528	-528	-528
<u>342 Voksenpedagogisk senter</u>				
Reduksjon driftsutgifter	-63	-63	-63	-63
Inndragning av 3,0 årsverk pedagog	-2 100	-2 100	-2 100	-2 100
Reduksjon i tilskudd til opplæring av barn og unge som søker opphold i Norge	2 100	2 100	2 100	2 100
Reduksjon i stillinger tilknyttet bosetting av flyktninger	0	-1 830	-2 600	-2 600
<u>343 PPT</u>				
Reduksjon driftsutgifter	-67	-67	-67	-67
<u>399 Ufordelt undervisning</u>				
Tidlig innsats i skole og barnehage	1 300	1 300	1 300	1 300
Opprettelse av 1 årsverk for offentlig sektor-ph.d	0	0	0	0
Sum	-603	-2 433	-3 203	-3 203

	2018	2019	2020	2021
40. Pleie og omsorg				
<u>401 Omsorgsdistrikt Moelv</u>				
Reduserte utgifter til kjøp av tjenester fra private	-214	-214	-214	-214
Reduserte utgifter til telefoni	-20	-20	-20	-20
Økte brukerbetaling	-75	-75	-75	-75
Reduserte lønnsutgifter	-150	-150	-150	-150
<u>405 Omsorgsdistrikt Nes</u>				
Inndragelse av 1,87 årsverk hvilende nattevakt og 0,43 årsverk assistent	-968	-968	-968	-968
<u>407 Omsorgsdistrikt Brumunddal</u>				
Reduserte lønnsutgifter	-77	-77	-77	-77
Reduserte utgifter til medikamenter og medisinsk forbruksmateriell	-196	-196	-196	-196
Reduserte vikarutgifter	-70	-70	-70	-70
Reduserte utgifter knyttet til telefoni- og datatrafikk	-53	-53	-53	-53
Reduserte lønnsutgifter til prosjektet Menn i helse	-274	-274	-274	-274
<u>420 Ringsaker avlastningssenter</u>				
Reduserte utgifter til ekstrahjelp og overtid	-88	-88	-88	-88
<u>422 Demensenheten</u>				
Opprettelse av 3,7 årsverk	2 200	2 200	2 200	2 200
Reduserte vikarutgifter	-199	-199	-199	-199
<u>423 AO-senter</u>				
Reduserte vikarutgifter	-82	-82	-82	-82
<u>424 Psykisk helse og rustjenester</u>				
Reduserte utgifter til støttekontakt	-152	-152	-152	-152
<u>425 Kommunalmedisinsk senter</u>				
Reduserte utgifter til leger	-113	-113	-113	-113
Reduserte utgifter til leiebil	-40	-40	-40	-40
Økte inntekter ved brukerbetaling	-13	-13	-13	-13
Sum	-584	-584	-584	-584
50. Barne- og ungdomsvern				
Reduksjon driftsutgifter	-330	-330	-330	-330
Opprettelse av 1 årsverk akutt- og mottaksmedarbeider	722	722	722	722
Økning 0,3 årsverk barnevernkonsulent	216	216	216	216
Opprettelse av 0,5 årsverk familiekonsulent	362	362	362	362
Opprettelse av 1 årsverk ambulerende miljøterapeut	753	753	753	753
Omdisponering av midler, reduksjon opphold i institusjon	-753	-753	-753	-753

	2018	2019	2020	2021
Omdisponering av midler, økte midler til fosterhjem	2 002	2 002	2 002	2 002
Omdisponering av midler, reduksjon opphold i institusjon	-2 002	-2 002	-2 002	-2 002
Sum	970	970	970	970
51. Sosiale tjenester				
Reduksjon vikarbruk	-445	-445	-445	-445
Reduksjon introduksjonslønn	0	-7 146	-7 514	-7 514
Sum	-445	-7 591	-7 959	-7 959
52. Helsestasjoner				
Reduksjon integreringstilskudd	-663	-663	-663	-663
HPV-vaksine - økt refusjon	-50	-50	-50	-50
Reduksjon driftsutgifter	-95	-95	-95	-95
Økte utgifter tolketjenester	30	30	30	30
Økte utgifter husleie	13	13	13	13
Sum	-765	-765	-765	-765
55. Kultur				
Prøysenfestival/Jul i Prøysen	750	750	750	750
Opprettelse av 0,6 årsverk kafemedarbeider Kafe Julie	360	360	360	360
Reduksjon driftsutgifter	-194	-194	-194	-194
Sum	916	916	916	916
56. Kulturskole				
Reduksjon driftsutgifter	-36	-36	-36	-36
Sum	-36	-36	-36	-36
57. Bibliotek				
Reduksjon innkjøp medier og redusert aktivitet/arrangement	-38	-38	-38	-38
Sum	-38	-38	-38	-38
60. Brann				
Opprettelse av 1 årsverk feierinspektør	500	500	500	500
Reduksjon driftsutgifter	-609	-609	-609	-609
Sum	-109	-109	-109	-109
61. Landbruk				
Reduksjon driftsutgifter	-31	-31	-31	-31
Sum	-31	-31	-31	-31
62. Teknisk drift				
Opprettelse av 1 årsverk fagarbeider park	500	500	500	500

	2018	2019	2020	2021
Opprettelse 0,5 årsverk prosjektleder byutvikling	325	325	325	325
Reduksjon driftsutgifter	-825	-825	-825	-825
Reduksjon vegvedlikehold/reduisert driftsramme	-177	-177	-177	-177
Sum	-177	-177	-177	-177
62. Teknisk drift VAR				
VANN				
Opprettelse av 1 årsverk fagarbeider vannverk	500	500	500	500
Reduksjon driftsutgifter	-500	-500	-500	-500
Opprettelse av 0,5 årsverk fagarbeider VA-ledninger	250	250	250	250
Reduksjon driftsutgifter	-250	-250	-250	-250
Økte utgifter kjøp av vann fra Hias IKS	72	72	72	72
Økte utgifter kjøp av vann fra Lillehammer kommune	1 202	1 202	1 202	1 202
Generell prisvekst	264	264	264	264
Reguleringspremie KLP	52	52	52	52
Samlokalisering Brumunddal	551	551	551	551
Økte utgifter utskifting vannmålere	120	120	120	120
Endret avgiftsgrunnlag	-2 261	-2 261	-2 261	-2 261
Sum	0	0	0	0
AVLØP				
Opprettelse av 0,5 årsverk fagarbeider ledninger	250	250	250	250
Reduksjon driftsutgifter	-250	-250	-250	-250
Økte utgifter til Hias IKS	287	287	287	287
Levering av avløp til Lillehammer kommune	42	42	42	42
Generell prisvekst	347	347	347	347
Reguleringspremie KLP	61	61	61	61
Samlokalisering Brumunddal	678	678	678	678
Økte utgifter utskifting vannmålere	120	120	120	120
Endret avgiftsgrunnlag	-1 535	-1 535	-1 535	-1 535
Sum	0	0	0	0
SEPTIK				
Økte transport- og leveringsutgifter	57	57	57	57
Økte utgifter til Hias IKS	52	52	52	52
Reguleringspremie KLP	1	1	1	1
Endret avgiftsgrunnlag	-110	-110	-110	-110
Sum	0	0	0	0
RENOVASJON				
Økte utgifter til Sirkula IKS	6 562	6 562	6 562	6 562
Reguleringspremie KLP	2	2	2	2
Endret avgiftsgrunnlag	-6 564	-6 564	-6 564	-6 564
Sum	0	0	0	0

	2018	2019	2020	2021
70. Kemnerkontoret				
Reduksjon kontormateriell	-14	-14	-14	-14
Sum	-14	-14	-14	-14
71. Servicesenteret				
Inndragelse av 0,5 årsverk flyktningkonsulent	-295	-295	-295	-295
Reduksjon diverse utgifter	-53	-53	-53	-53
Sum	-348	-348	-348	-348
80. Renhold				
Reduksjon i lønnsutgifter	-262	-262	-262	-262
Reduksjon i driftsutgifter og ferievikarer	-310	-310	-310	-310
Økte utgifter rammeavtale renholdsartikler	310	310	310	310
Sum	-262	-262	-262	-262
81. Bygg og eiendom				
Reduserte utgifter til strøm	-3 334	-3 334	-3 334	-3 334
Sum	-3 334	-3 334	-3 334	-3 334
82. Matproduksjon				
Økt forbruk av matvarer/prisstigning	460	460	460	460
Økte emballasjeutgifter	100	100	100	100
Holde 0,2 årsverk vakant	-105	-105	-105	-105
Reduksjon driftsutgifter	-90	-90	-90	-90
Økte inntekter matsalg til hjemmeboende	-455	-455	-455	-455
Sum	-90	-90	-90	-90
Sum netto driftstiltak	-7 199	-16 175	-17 313	-17 313
Sum netto driftsutgifter	1 849 377	1 851 758	1 838 678	1 836 179

2.3 Investerings tiltak 2018 – 2021

I tabellen under er det listet opp brutto investerings tiltak som foreslås i perioden. Investeringsprosjekt hvor virksomhetsområdene selv overfører driftsmidler er avmerket med note *). I bestemmelsene for budsjettering av investeringer og avslutning av investeringsregnskapet og notat fra Foreningen for god kommunal regnskapsskikk (GKRS) er det fastsatt at budsjettskjema 2B skal vise brutto investeringsutgifter, mens budsjettskjema 2A (VO 90) skal vise finansieringen av investeringene og i tillegg andre sentrale utgifter og inntekter i investeringsbudsjettet.

Tabell 2.3.1 Investerings tiltak 2018-2021 (kr 1.000)

	2018	2019	2020	2021	
INVESTERINGSTILTAK					
11. Adm. og fellesutgifter					
Innkjøp av IKT-utstyr	1 000	1 000	1 000	1 000	50300
IKT-utstyr felles	0	0	500	500	50301
Arealplanlegging	300	300	300	300	50302
Større tomtearealer	0	0	2 000	2 000	50303
Mindre tomtearealer	0	0	700	700	50304
Kjøp av inventar og utstyr	1 000	0	0	0	50307
Sum	2 300	1 300	4 500	4 500	
20. Barnehage					
Diverse utbedringer barnehager	500	500	500	500	60635
Barnehagetilbud Moelv	0	0	2 500	7 500	60636
Sum	500	500	3 000	8 000	
30. Undervisning					
Stavsberg skole og flerbrukshall	166 220	124 600	13 220	0	60431
Utbedring basseng Brøttum	0	48 989	0	0	60436
Moelvhallen – svømmebasseng og flerbrukshall	91 143	5 000	0	0	60441
Utbedring lekeapparater	200	200	200	200	60442
Utbedring Kylstad skole	500	0	0	0	60443
Opprusting miljørettet helsevern	5 000	5 000	5 000	5 000	60446
Matkultursenter	15 000	0	0	0	60452
Sum	278 063	183 789	18 420	5 200	
40. Pleie- og omsorg					
Inventar og utstyr	750	1 750	1 750	1 750	53703
Branntiltak	250	250	250	250	60715
Investeringer VO 40 ufordelt	750	750	750	750	60750
Ringsaker bo- og aktivitetssenter - utredning	0	1 000	0	0	60805
Utbedring/oppgradering av sykehjem	1 000	1 000	1 000	1 000	60916
Bygging av omsorgsboliger	66 500	4 500	0	0	60917
Sum	69 250	9 250	3 750	3 750	
55. Kultur					
Kulturarenaer/Prøysen	10 000	4 000	4 000	4 000	61128
Moelv kulturhus, trinn 2	0	9 000	0	0	61142
Sum	10 000	13 000	4 000	4 000	

	2018	2019	2020	2021	
60. Brann					
Kjøretøy brann	770	770	770	770	54821
Sum	770	770	770	770	
62 Teknisk drift (utenfor VAR)					
<u>Bolig (Hovedtjeneste 51)</u>					
Kylstad 7 tomtefelt	0	0	4 200	0	73022
Bruvollhagen VI	1 100	0	0	0	73043
Næringsområder	500	500	500	500	73051
Tomteutvikling ufordelt	0	0	10 000	10 000	73052
Kval 4	0	2000	2000	0	73056
Frambakklia	0	7 000	7 000	0	73057
Næringsområde Rudshøgda - E21	3 500	1 000	0	0	73058
Boligfelt Brøttum	1 000	5 000	0	0	73059
<u>Veier (Hovedtjeneste 53)</u>					
Rehabilitering grøntanlegg	500	500	500	500	70108
Gatelys - styring/ENØK	1 500	1 500	1 500	1 500	70109
Elvepromenade del 3	3 000	0	0	0	70113
Parkeringsarealer	3 000	0	0	0	70114
Øverbakkvegen	6 500	0	0	0	70126
Flomsikring - elveforebygging del 2	10 000	0	0	0	70127
Gatelys i kommunale boligfelt	1 000	1 000	1 000	1 000	70129
Erstatning grunn/gjerde	800	500	500	500	70130
Utskifting av gatelysmaster	500	500	500	500	70131
Asfaltering grusveger	700	700	700	700	70132
Trafikksikkerhet	1 200	1 200	1 200	1 200	70133
Estetisk opprusting	2 000	2 000	2 000	2 000	70134
Transportmidler - veg*)	300	0	0	0	70135
Større og lettere maskiner - veg*)	805	0	0	0	70136
Utstyr/maskiner - park*)	510	0	0	0	70137
Utbedring av kommunale veger	1 500	1 500	1 500	1 500	70138
Utbyggingsavtaler	1 000	1 000	1 000	1 000	70140
Sentrumstiltak Moelv og Brumunddal	2 000	0	0	0	70143
Utsmykning/belysning/skilt	1 000	0	0	0	70144
Transportmidler - park*)	580	0	0	0	70149
Grunnarbeider/masseflytting Strandsaga	12 000	7 000	0	0	70150
Infrastruktur veg/VA/strøm Strandsaga	5 000	1 000	0	0	70151
Garveriparken Moelv	2 000	3 500	0	0	70153
Strandområde Moelv	0	0	0	500	70154
Rehabilitering badeplasser	200	200	200	200	70155
Terskler og erosjonssikring Brumunda	4 000	0	0	0	70156
Parkering og grøntområde ved Moelv skole	500	0	0	0	70160
Turveger	0	0	1 000	1 000	70162
Parker i Brumunddal og Moelv	8 000	7 000	0	0	70163
Torg ved City (VT3)	2 000	0	0	0	70166
Rehabiliterer bruer	0	0	1 000	1 000	70167

	2018	2019	2020	2021	
Flomsikring – elveforebygging del 3	0	0	12 000	7 000	70172
Elvepromenaden del 4	0	0	6 000	4 000	70173
Habitatstiltak Brumunda	3 500	3 000	0	0	70174
Aktivitetssområder barn/ungdom/eldre	7 000	8 000	0	0	70175
Oppfølging habitatstiltak	0	0	2 000	0	70176
Gangbruer bystranda	4 000	3 000	0	0	70177
Trafikksikkerhet Bekkedalsvegen	0	500	3 500	0	70178
Veg til nytt boligområde Kval	0	2 000	2 000	0	70179
Maskin/utstyr - vedlikehold parker	950	950	0	0	70180
Kirkevegen - bru over Brumunda	3 000	10 000	6 000	0	70181
Kunst i ny rundkjøring Moelv	500	1 500	0	0	70182
Strandlinje ved Mjøsparken	0	5 000	4 000	0	70183
Rehabilitering toalettanlegg badeplasser	500	500	500	500	70184
Skibladnerbrygge Brumunddal	2 000	6 000	0	0	70185
Molo til Skibladnerbrygge	7 000	2 000	0	0	70186
Gangveg til molo	3 000	4 000	0	0	70187
Reetablere båthavn Brumunddal	3 000	3 000	0	0	70188
Veg Pellerviken	7 000	3 000	0	0	70189
Heving Elvegata	0	0	1 000	0	70190
Sum	119 645	97 050	73 300	35 100	
62 Teknisk drift (innenfor VAR)					
<u>Vann (Hovedtjeneste 60)</u>					
Transportmidler	400	400	400	400	74004
Sanering vannledninger	7 000	7 000	15 000	15 000	74005
Rehabilitering styring trykkøkere/PLS	500	500	500	500	74006
Vannbehandling	1 000	1 000	1 000	1 000	74007
Rehabilitering maskin/bygg	800	800	800	800	74009
Utbyggingsavtaler	1 000	1 000	3 000	3 000	74020
Lefsetorget - Kirkenær	0	0	8 500	0	74021
Lismarka vann og avløp - forprosjekt	0	3 000	0	0	74023
Større maskiner - vann	250	250	250	250	74027
Utstyr og lettere maskiner - vann	100	100	100	100	74028
Rehabilitering trykkøker	500	500	500	500	74031
Holmen grunnvannsanlegg	2 000	3 000	0	0	74036
Områderegeringsplan Brumunddal	10 700	0	0	0	74055
Rudshøgda TØ	5 000	0	0	0	74057
Inntaksledning Moelv vannverk	6 000	12 000	12 000	0	74058
Råvannspumpestasjon Moelv	2 000	8 000	8 000	0	74059
Moelv vannverk	25 000	40 000	30 000	0	74060
Ledningsanlegg Moelv vannverk	0	3 000	2 000	0	74061
Byggeledelse	1 500	0	0	0	74063
Sanering Kårtorpvegen	3 000	7 000	0	0	74065
VA-avtale Sjusjøen-Moelv, fase 2 - Mesnali vannverk	10 000	20 000	20 000	0	74066
Vannledning Næra, TØ	5 000	3 000	0	0	74067
Sanering Industrivegen	0	5 000	5 000	0	74074

	2018	2019	2020	2021	
Trykkøker Olasvea	3 000	1 000	0	0	74076
Inntaksledning Mesnali vannverk	1 000	5 000	0	0	74077
Råvannspumpestasjon Mesnali vannverk	1 000	3 000	0	0	74078
Vannledning Mesnali vannverk - hovednett	1 000	3 000	0	0	74079
Fløithølen og Mesnali trykkøkere	6 000	3 000	0	0	74080
Skarpsno trykkøker	5 500	0	0	0	74081
VA kryssinger som følge av ny E6	3 000	3 000	3 000	0	74082
Sanering Mjøssenteret	0	6 000	0	0	74083
Sanering Skarpsno	0	3 000	0	0	74084
VA til nytt boligområde Kval	0	1 700	1 700	0	74085
Vannledning Neskryset - Fremstad	0	0	9 500	0	74086
Vannledning Fremstad - Botsenden	0	0	0	9 500	74087
VA E21 Rudshøgda	1 500	0	0	0	74088
<u>Avløp (Hovedtjeneste 61)</u>					
Transportmidler	400	400	400	400	74004
Sanering avløpsledninger	7 000	7 000	15 000	15 000	74005
Rehabiliterer maskin/bygg	1 000	1 000	1 000	1 000	74009
Utbyggingsavtaler	1 000	1 000	3 000	3 000	74020
Lismarka vann og avløp	0	4 000	0	0	74023
Større maskiner – avløp	250	250	250	250	74027
Utstyr og letter maskiner - avløp	100	100	100	100	74028
Rehabiliterer styring pumpestasjoner/PLS	500	500	500	500	74040
Rehabiliterer pumpestasjoner	1 000	1 000	1 000	1 000	74041
ENØK/reanseprosess	1 000	1 000	1 000	1 000	74042
Områderegeringsplan Brumunddal	5 300	0	0	0	74055
Byggeledelse	1 500	0	0	0	74063
Sanering Kårtorpvegen	3 000	6 000	0	0	74065
Sanering Industrivegen	0	2 000	3 000	0	74074
VA kryssinger som følge av ny E6	3 000	3 000	3 000	0	74082
Sanering Mjøssenteret	0	3 000	0	0	74083
Sanering Skarpsno	0	1 000	0	0	74084
VA til nytt boligområde Kval	0	700	700	0	74085
VA E21 Rudshøgda	1 500	0	0	0	74088
Pumpestasjon Hagavika	0	1 000	2 000	0	74089
Sum	130 300	177 200	152 200	53 300	
81. Bygg og eiendom					
Større rehabiliteringsarbeid/utbedring kommunale bygg	1 000	1 000	1 000	1 000	60007
ENØK	1 000	1 000	1 000	1 000	60010
Brannvarsling og nød/ledelys div. bygg	250	250	250	250	60433
Bygging/kjøp av boliger til flyktninger, vanskeligstilte	10 000	10 000	10 000	10 000	61208
Rehabilitering av tak	0	0	5 000	5 000	61211
Riving av bygg som ikke er i aktiv tjenesteproduksjon	700	500	0	0	61213
Sum	12 950	12 750	17 250	17 250	

	2018	2019	2020	2021	
82. Matproduksjon					
Produksjonsutstyr	500	500	500	500	53604
Sum	500	500	500	500	
87. Overføringer					
Kirkegårdsutvidelse Ringsaker kirke	4 000	4 000	0	0	80051
Rehabilitering av kirkene	3 000	3 000	3 000	3 000	80052
Sum	7 000	7 000	3 000	3 000	
Sum investeringer	631 278	503 109	280 690	135 370	

2.4 Oversikt årsbudsjett 2018 og økonomiplan 2018 – 2021

Tabellen under viser totalt antall årsverk innenfor de ulike virksomhetsområder. Endringer i personalressursene er beskrevet under de enkelte virksomhetsområder i kapittel 4.

Tabell 2.4.1 Personalressurser, årsverk, 2017–2021

Virksomhetsområde	2017	2018	2019	2020	2021
11 Administrasjon og fellesutgifter	79,09	78,79	78,79	78,79	78,79
20 Barnehage	219,91	225,48	225,48	225,48	225,48
30 Undervisning	608,43	617,08	615,08	613,08	613,08
40 Pleie og omsorg	874,58	941,68	941,68	941,68	941,68
50 Barne- og ungdomsvern	57,95	60,75	60,75	60,75	60,75
51 Sosiale tjenester	33,35	33,35	33,35	33,35	33,35
52 Helsestasjoner	27,11	29,19	29,19	29,19	29,19
55 Kultur	32,74	35,59	35,59	35,59	35,59
56 Kulturskole	12,79	12,79	12,79	12,79	12,79
57 Bibliotek	11,03	11,03	11,03	11,03	11,03
60 Brann	19,72	20,72	20,72	20,72	20,72
61 Landbruk	9,09	9,09	9,09	9,09	9,09
62 Teknisk drift	69,50	73,00	73,00	73,00	73,00
63 Kart og byggesak	18,50	19,10	19,10	19,10	19,10
70 Kemnerkontoret	10,00	6,00	6,00	6,00	6,00
71 Servicesenter	14,50	14,00	14,00	14,00	14,00
80 Renhold	89,69	89,48	90,33	90,83	90,83
81 Bygg og eiendom	49,97	51,47	51,47	51,47	51,47
82 Matproduksjon	21,63	22,63	22,63	22,63	22,63
Sum årsverk	2 259,58	2 351,22	2 350,07	2 348,57	2 348,57
Årsverk lærlinger	42,00	44,00	44,00	44,00	44,00
Sum årsverk	2 301,58	2 395,22	2 394,07	2 392,57	2 392,57

Det er i budsjettet foreslått opprettet 90,51 årsverk og inndratt 21,39 årsverk, det vil si en vekst på 69,12 årsverk. Veksten i antall årsverk fra opprinnelig vedtatt budsjett for 2017 til 2018 utgjør 91,64 årsverk. Differansen på 22,52 årsverk har sammenheng med at det i 2017 er blitt opprettet og inndratt stillinger i forbindelse med enkeltsaker. Ved behandling av 1. tertialrapport, jf. k.sak 43/2017, ble det opprettet 8,70 faste årsverk og inndratt 1,50 årsverk. Ytterligere 8,00 årsverk ble opprettet og 1,83 årsverk ble inndratt i 2. tertialrapport. I tillegg kommer endringer i årsverk i timetildelingen i forbindelse med nytt skoleår 2017/2018 på 9,15 årsverk.

Økningen i antall årsverk i VO 40 Pleie og omsorg er knyttet til ressurskrevende brukere. Det har vært en stor økning siste året i antall ressurskrevende brukere hvor kommunen yter betydelige tjenester. Mange av disse har store hjelpebehov og trenger spesialisert kompetanse. I 2017 ble det opprettet et heldøgns omsorgstilbud for et barn med særskilte behov. I 2018 vil det bli igangsatt to nye botilbud; et botilbud for mennesker med sammensatte funksjonshemminger og et botilbud for mennesker med atferdsproblemer. Disse menneskene er blant de mest krevende pasientene det gis tilbud til i kommunen og det er nødvendig å rekruttere både sykepleiere, vernepleiere og helsefagarbeidere for at disse pasientene skal få forsvarlig helsehjelp. Dette innebærer behov for en vesentlig styrking av den faste bemanningen da disse tre tilbudene trenger 54 årsverk til sammen. Dersom det ikke opprettes faste stillinger kan det bli krevende å rekruttere riktig helsepersonell for å yte tjenester med tilstrekkelig kvalitet, og resultatet kan da bli at enhetene må benytte ufaglærte assistenter som har opparbeidet seg rett til fast ansettelse i stillinger hvor det burde være høyt kvalifisert personell.

Det legges opp til at nye deltidsårsverk tillegges eksisterende deltidsstillinger slik at omfanget av deltidsstillinger reduseres.

Antall lærlinger økte fra 40 til 42 fra 1.7.2017. Helårseffekten av økningen er lagt inn i budsjettet for 2018. Det er i tillegg lagt opp til at en skal øke med to lærlinger i 2018 iht. vedtak i k.sak 82/2014.

Driftsbudsjettet

Driftsbudsjettet viser kommunens driftsutgifter/-inntekter, avsetninger/bruk av tidligere avsetninger og regnskapsresultat for året.

I tabellen nedenfor fremvises budsjettskjema 1A for driftsinntekter og driftsutgifter knyttet til virksomhetsområde 90 Felles i rådmannens forslag til budsjett 2018 og økonomiplan 2018-2021. I skjemaet vises først summen av de frie inntektene og deretter hvordan de er disponert til netto finansutgifter, netto avsetninger, investeringsformål og det resterende til driftsformål (skjema 1B).

Tabell 2.4.2 Driftsbudsjett 2018-2021, budsjettskjema 1A (kr 1.000)

	2018	2019	2020	2021
Skatt på inntekt og formue	-795 255	-795 255	-795 255	-795 225
Ordinært rammetilskudd	-958 463	-960 747	-962 019	-962 387
Skatt på eiendom	-119 400	-122 400	-125 400	-128 400
Andre direkte eller indirekte skatter	0	0	0	0
Andre generelle statstilskudd	-100 783	-92 118	-89 671	-86 438
Sum frie disponible inntekter	-1 973 901	-1 970 520	-1 972 345	-1 972 480
Renteinntekter og utbytte	-61 145	-59 291	-60 912	-60 376
Gevinst finansielle instrumenter (OM)	0	0	0	0
Renteutgifter, provisjoner og andre finansutgifter	79 870	84 146	81 567	80 227
Tap finansielle instrumenter (OM)	0	0	0	0
Avdrag på lån	114 504	125 007	131 012	133 350
Netto finansinntekter/-utgifter	133 229	149 862	151 667	153 201
Til dekning av tidl. års merforbruk	0	0	0	0
Til ubundne avsetninger	0	0	0	0
Til bundne avsetninger	0	0	0	0
Bruk av tidl. års mindreforbruk	0	0	0	0
Bruk av ubundne avsetninger	-10 700	-31 100	-18 000	-16 900
Bruk av bundne avsetninger	0			
Netto avsetninger	-10 700	-31 100	-18 000	-16 900
Overført til investeringsbudsjettet	1 995	0	0	0
Til fordeling drift	-1 849 377	-1 851 758	-1 838 678	-1 836 179
Sum fordelt til drift (fra skjema 1B)	1 849 377	1 851 758	1 838 678	1 836 179
Merforbruk/mindreforbruk	0	0	0	0

Tabell 2.4.3 viser nivået på netto driftsutgifter i perioden 2018-2021 fordelt på det enkelte virksomhetsområde i samsvar med økonomireglementets bestemmer, budsjettskjema 1B. Tallene inneholder virksomhetenes overføring av driftsmidler til investeringsbudsjettet (i 2018), samt andre kalkulatoriske kostnader (alle år).

Tabell 2.4.3 Netto driftsutgifter pr. virksomhetsområde 2018-2021, budsjettskjema 1B (kr 1.000)

	2018	2019	2020	2021
10. Politiske styringsorganer mv.	11 262	13 097	11 262	12 643
11. Administrasjon og fellesutgifter	149 590	148 751	149 831	149 831
20. Barnehage	229 671	229 671	229 671	229 671
30. Undervisning	414 115	431 585	428 576	428 575
40. Pleie og omsorg	474 233	471 699	469 065	466 009
50. Barne- og ungdomsvern	71 156	71 156	71 156	71 156
51. Sosiale tjenester	90 628	83 482	83 114	83 114
52. Helsestasjoner	20 124	20 234	20 345	20 676
55. Kultur	41 826	41 965	41 965	41 965
56. Kulturskole	7 272	7 272	7 272	7 272
57. Bibliotek	7 808	7 808	7 808	7 808
60. Brann	22 113	22 113	22 113	22 113
61. Landbruk	6 478	6 478	6 478	6 478
62. Teknisk drift	37 809	38 488	38 502	38 502
62. Teknisk drift (VAR)	0	0	0	0
63. Kart og byggesak	2	-249	-249	-249
70. Kemnerkontoret	2 500	2 390	2 390	2 390
71. Servicesenter	11 127	11 127	11 127	11 127
80. Renhold	53 471	54 331	55 069	55 215
81. Bygg og eiendom	74 338	74 006	74 154	76 473
82. Matproduksjon	19 002	19 002	19 002	19 002
87. Overføringer	29 058	28 844	28 844	28 082
88. Tilleggsbevilgninger	103 648	100 554	100 554	100 554
89. Felles motpost kalkulerte poster mv.	-27 854	-32 046	-39 371	-42 228
Sum netto driftsutgifter	1 849 377	1 851 758	1 838 678	1 836 179

Av tabellen kan det se ut som om virksomhetsområdene Teknisk drift (innenfor VAR) og Kart og byggesak utgjør en liten andel av kommunens virksomhet. Dette har sammenheng med at inntektene dekker hele, deler av eller overstiger utgiftene.

Virksomhetsområdene Barnehage, Undervisning og Pleie og omsorg utgjør de største andelene av kommunens netto driftsutgifter. Barnehageområdets andel av netto driftsutgiftene utgjør 12,42 %, undervisning 22,39 %, mens pleie og omsorgs andel er på 25,64 %.

I tabellen under fremvises hovedtallene fra driftssiden i rådmannens forslag til budsjett 2018 og økonomiplan 2018-2021.

Tabell 2.4.4 Driftsbudsjett 2018-2021, sammendrag (kr 1.000)

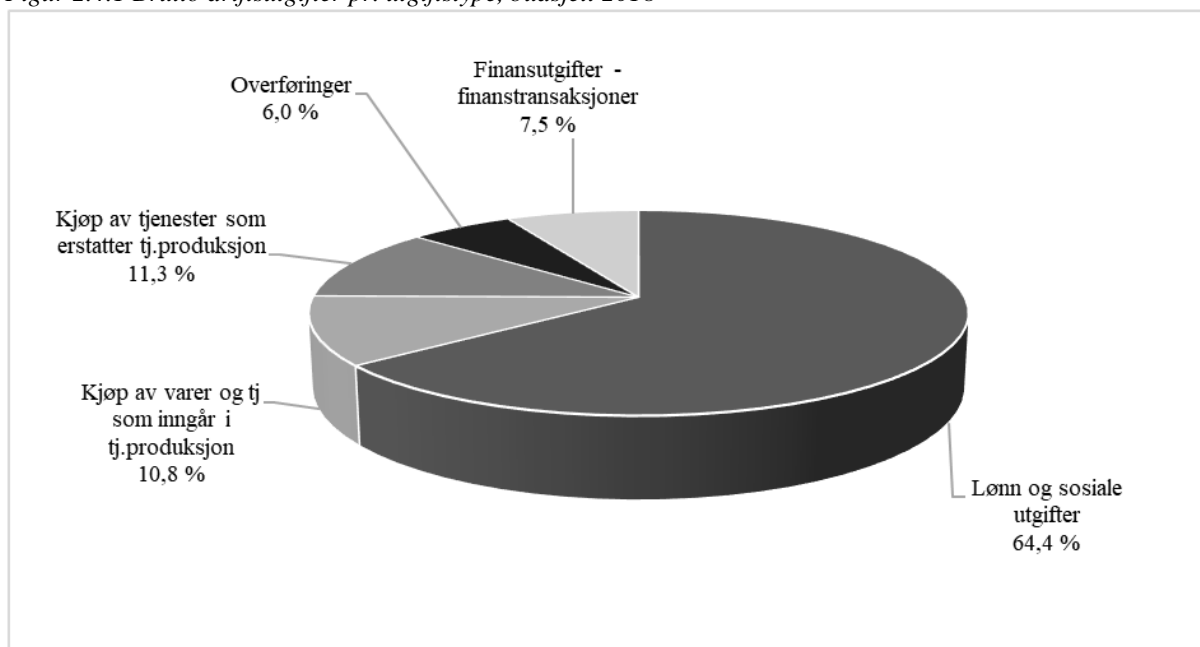
	2018	2019	2020	2021
Driftsutgifter	2 399 635	2 415 888	2 397 515	2 398 665
Driftsinntekter	846 398	851 864	860 768	869 108
Netto driftsutgifter (-)	1 553 237	1 564 024	1 536 747	1 529 557
Frie inntekter mv	1 753 718	1 756 002	1 757 274	1 757 642
Brutto driftsresultat	200 481	191 978	220 527	228 085
Eksterne finansinntekter	61 496	59 642	61 263	60 727
Eksterne finansutgifter	195 173	209 952	213 378	214 376
Netto driftsresultat	66 804	41 668	68 412	74 436

Tabellen viser at det er budsjettert med et brutto driftsresultat på 200,481 mill. kroner i 2018. Det budsjetteres med reduksjon i 2019 til 191,978 mill. kroner, mens det øker i 2020 til 220,527 mill. kroner og ytterligere til 228,085 mill. kroner i 2021. Netto driftsresultat er budsjettert med 66,804 mill. kroner i 2018, en reduksjon i 2019 til 41,668 mill. kroner, mens det øker igjen i 2020 og 2021 til henholdsvis 68,412 mill. kroner og 74,436 mill. kroner.

I tidligere budsjetter har tilleggsbevilgningspostene blitt budsjettert som en overføringsutgift under art 1490 og derav redusert budsjettert netto driftsresultat. Regnskapsmessig har tilleggsbevilgningspostene blitt utgiftsført som avsetning til disposisjonsfond, som da ikke inngår i netto driftsresultat. I budsjett 2018 er tilleggsbevilgningspostene budsjettert som avsetning til disposisjonsfond i tråd med føringene gitt i KOSTRA-veilederen og det blir da samsvar mellom opprinnelig budsjett og regnskapet. En analyse av tallene fremkommer i kapittel 2.5.

Figur 2.4.1 viser fordelingen av utgiftssiden inklusiv eksterne finansutgifter i driftsbudsjettet, som utgjør til sammen 2,595 mrd. kroner. Dette beløpet fremkommer som summen av alminnelige driftsutgifter på 2,400 mrd. kroner og eksterne finansutgifter på 195,173 mill. kroner.

Figur 2.4.1 Brutto driftsutgifter pr. utgiftstype, budsjett 2018

I en tjenestebasert virksomhet vil lønnsutgiftene være den dominerende utgiftstypen. Lønn og sosiale utgifter utgjør til sammen 1,670 mrd. kroner, eller 64,4 % av utgiftsnivået i kommunen. I tillegg kommer avsetninger til lønnsreserven med 103,140 mill. kroner. Hvis denne reserven innregnes utgjør samlet lønnsbudsjett 1,773 mrd. kroner, tilsvarende 68,34 % av de samlede driftsutgiftene.

Kjøp av varer og tjenester som inngår i tjenesteproduksjon omfatter en rekke driftsutgifter, som ulike former for forbruksmateriell, vedlikeholdsmateriell, forsikringer, annonsering, opplæring, transport, energi, ulike leieutgifter, inventar/utstyr m.m. Til sammen utgjør dette 281,359 mill. kroner.

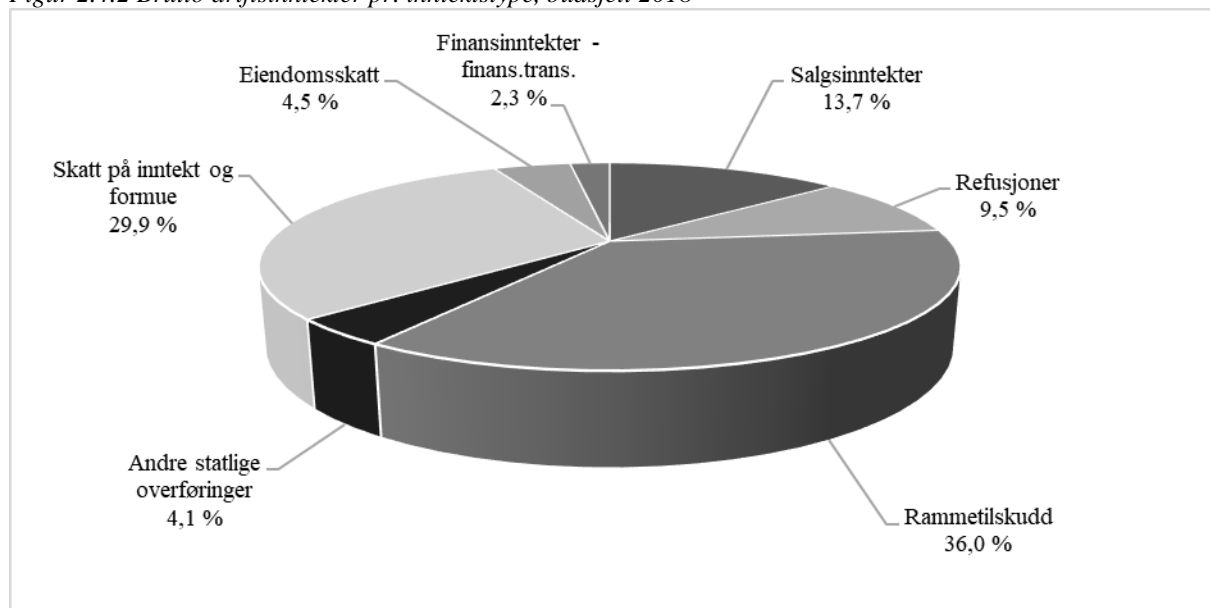
Kjøp av tjenester som erstatter tjenesteproduksjon omfatter kjøp av tjenester fra staten, fylkeskommunen, andre kommuner, interkommunale selskaper og foretak, private og tilskudd til ikke-kommunale barnehager. I sum utgjør dette 293,573 mill. kroner, hvorav tilskudd til ikke-kommunale barnehager utgjør 116,528 mill. kroner.

Overføringer omfatter overføringer til andre offentlige virksomheter, interkommunale selskaper og foretak, lag og foreninger, privatpersoner m.m. Det er budsjettet med totalt 154,666 mill. kroner i overføringer.

Finansutgifter er renteutgifter, avdrag og sosiale utlån, og utgjør til sammen 195,173 mill. kroner.

Figur 2.4.2 viser fordeling av inntektssiden inklusiv eksterne finansinntekter i driftsbudsjettet, som utgjør til sammen 2,662 mrd. kroner. Dette beløpet fremkommer som summen av de alminnelige driftsinntektene på 2,600 mrd. kroner og de eksterne finansinntektene på 61,496 mill. kroner.

Figur 2.4.2 Brutto driftsinntekter pr. inntektstype, budsjett 2018

Salgsinntekter, det vil si ulike former for brukerbetaling, oppholdsavgifter, husleieinntekter, konsesjonskraftinntekter, årsavgifter med videre, utgjør 366,873 mill. kroner.

Refusjoner omfatter blant annet refusjon sykkelønn og fødselspenger, ulike øremerkede statstilskudd, samt refusjoner fra fylkeskommunen, kommuner og andre. Til sammen utgjør refusjoner 251,999 mill. kroner.

De store inntektspostene i kommunen er rammetilskudd og skatt på inntekt og formue. Disse budsjettpostene utgjør henholdsvis 958,463 mill. kroner og 795,255 mill. kroner. Skatt på inntekt og rammetilskudd finansierer 65,89 % av driftsutgiftene i budsjettet for 2018.

Andre statlige overføringer, herunder vertskommunetilskudd, integreringstilskudd og rentekompensasjonstilskudd knyttet til gjennomførte investeringer i grunnskolen og i eldreomsorgen, beløper seg til 108,126 mill. kroner.

Eiendomsskatt utgjør 119,4 mill. kroner av inntektene.

Finansinntektene utgjør 61,145 mill. kroner, og omfatter renteinntekter på 20,155 mill. kroner, ordinært utbytte fra Eidsiva Energi AS med 21,460 mill. kroner, renter på utlån til Eidsiva Energi AS med 15,440 mill. kroner samt mottatte avdrag på utlån og renter av utlån til andre på til sammen 4,09 mill. kroner.

Investeringsbudsjettet

Investeringsbudsjettet viser investeringsutgifter inklusiv utlån og aksjekjøp med tilhørende finansiering i budsjett 2018 og økonomiplan 2018-2021.

I budsjettskjema 2A føres virksomhetsområde 90 Felles. I skjemaet vises først summen av investeringer i anleggsmidler (skjema 2B), utlån/aksjekjøp, avdrag vedrørende formidlingslån og avsetninger. Deretter vises det hvordan investeringsbeløpene er foreslått finansiert. En analyse av tallene fremkommer av kapittel 2.5.

Tabell 2.4.5 Investeringsbudsjettet 2018-2021, budsjettskjema 2A (kr 1.000)

	2018	2019	2020	2021
Investeringer i anleggsmidler	631 278	503 109	280 690	135 370
Utlån og forskutteringer	30 000	30 000	30 000	30 000
Kjøp av aksjer og andeler	7 000	7 000	7 000	7 000
Avdrag på lån	10 355	11 239	12 224	13 265
Dekning av tidligere års udekket	0	0	0	0
Avsetninger	25 000	25 000	10 000	10 000
Årets finansieringsbehov	703 633	576 348	339 914	195 635
Finansiert slik:				
Bruk av lånemidler	-505 906	-331 987	-207 622	-111 696
Inntekter fra salg av anleggsmidler	-25 500	-25 300	-10 300	-10 300
Tilskudd til investeringer	-18 600	-93 640	-40 550	-13 000
Kompensasjon for merverdiavgift	-93 177	-56 682	-15 818	-9 174
Mottatte avdrag på lån og refusjoner	-10 355	-11 239	-12 224	-13 265
Andre inntekter	0	0	0	0
Sum eksternt finansiering	-653 538	-518 848	-286 514	-157 435
Overført fra driftsbudsjettet	-1 995	0	0	0
Bruk av tidligere års udisponert	0	0	0	0
Bruk av avsetninger	-48 100	-57 500	-53 400	-38 200
Sum finansiering	-703 633	-576 348	-339 914	-195 635
Udekket/udisponert	0	0	0	0

Store planlagte investeringer i skolebygg, flerbrukshaller, svømmebasseng, omsorgsboliger, boliger for flyktninger og vanskeligstilte, veger, bolig- og næringstomter inkludert grunnerverv, og prosjekter innen vann og avløp bidrar til høye investeringsutgifter i hele planperioden. Som det fremgår av tabellen over skal det investeres for hele 1,550 mrd. kroner i perioden 2018-2021.

I 2018 skal det investeres for 631,278 mill. kroner, hvorav investeringer vedrørende VAR området utgjør 130,3 mill. kroner. Ellers er det blant annet innarbeidet 91,143 mill. kroner til Moelvhallen - svømmebasseng og flerbrukshall, 166,22 mill. kroner til Stavsberg skole og flerbrukshall, 66,5 mill. kroner til bygging av omsorgsboliger og 15 mill. kroner til nytt matkultursenter. Investeringer i/opparbeidelse av tomter, veger, parkeringsplasser, flomsikring, samfunnssikkerhet, elveforebygging og parkanlegg utgjør 117,65 mill. kroner. En detaljert oversikt over investeringene er tatt inn i del 2.3.

2.5 Økonomisk konsekvensanalyse 2018 – 2021

De etterfølgende tabeller og figurer er en mer inngående analyse av de økonomiske konsekvensene av rådmannens forslag til budsjett 2018 og økonomiplan for 2018-2021. Tallene i tabellen under er hentet fra økonomisk oversikt for drifts- og investeringsbudsjettet. Finansieringsanalysen gir uttrykk for hvordan midler er anskaffet og på hvilken måte disse midlene er benyttet.

Tabell 2.5.1 Finansieringsanalyse 2018-2021 (kr 1.000)

	2018	2019	2020	2021
I. Drift				
+ Driftsinntekter	2 600 116	2 607 866	2 618 042	2 626 750
- Driftsutgifter	2 399 635	2 415 888	2 397 515	2 398 665
= Brutto driftsresultat	200 481	191 978	220 527	228 085
+ Renteinntekter og utbytte	61 145	59 291	60 912	60 376
+ Mottatte avdrag sosiale lån	351	351	351	351
- Renteutgifter	79 870	84 146	81 567	80 227
- Avdrag på lån	114 504	125 007	131 012	133 350
- Sosiale utlån	799	799	799	799
= Netto driftsresultat	66 804	41 668	68 412	74 436
II. Investeringer mv				
+ Brutto investeringsutgifter	631 278	503 109	280 690	135 370
+ Utlån mv	30 000	30 000	30 000	30 000
+ Kjøp av akjer og andeler	7 000	7 000	7 000	7 000
+ Netto renter og avdrag formidlingslån	0	0	0	0
- Investeringstilskudd	18 600	93 640	40 550	13 000
- Kompensasjon for merverdiavgift	93 177	56 682	15 818	9 174
- Salg av tomter og fast eiendom	25 500	25 300	10 300	10 300
= Netto finansieringsbehov	464 197	322 819	182 610	65 460
III. Finansiering				
+ Bruk av lån	505 906	331 987	207 622	111 696
+ Bruk av arbeidskapital	0	0	0	0
- Økning i arbeidskapital	41 709	9 168	25 012	46 236
= Sum finansiering	464 197	322 819	182 610	65 460

Tabellen over viser hvilke utgifter og inntekter som påvirker netto driftsresultat.

Brutto driftsresultat viser det økonomiske resultatet av kommunens ordinære driftsvirksomhet før det tas hensyn til finansposter. Brutto driftsresultat gir uttrykk for kommunens evne til å betjene lånegjeld og evne til å finansiere deler av årets investeringer over driftsbudsjettet, samt evne til å avsette midler til senere års bruk. Brutto driftsresultat må være tilstrekkelig stort til å dekke netto utgifter til renter og avdrag, samt nødvendige avsetninger.

Netto driftsresultat viser hvilke driftsinntekter kommunen har tilbake etter at driftsutgifter og netto finansutgifter er dekket. Netto driftsresultat er den indikatoren som best forklarer økonomisk balanse. Størrelsen på netto driftsresultat i økonomiplanperioden er et uttrykk for hvor stramt budsjettet er.

Netto driftsresultat i prosent av driftsinntektene i kommunen (netto resultatgrad) måler hvor mye som prosentvis er igjen til å dekke fremtidige driftsutgifter, investeringer og avsetninger. Teknisk beregningsutvalg (TBU) har oppgitt at netto resultatgrad bør være på 1,75 %.

Kommunens driftsmargin (netto driftsresultat) er 2,7 % i 2018 og er positiv i alle årene i økonomiplanperioden. En av årsakene til at driftsresultatet er positivt, skyldes omleggingen av budsjetteringen av tilleggsbevilgningspostene under VO 88, og hvor lønnsreserven utgjør 103,140 mill. kroner. Rådmannen vil understreke behovet for fortsatt å styrke netto driftsresultat, det vil si redusere sårbarheten for svingninger i rammebetingelsene. Ved inntektsvekst fremover må det være prioritert å styrke netto driftsresultat.

Kommunens frie inntekter består av rammetilskudd og skatteinntekter og fordeles til kommunene gjennom inntektssystemet. Frie inntekter er inntekter som kommunene i utgangspunktet kan disponere fritt, uten andre føringer fra staten enn gjeldende lover og regelverk. I de senere årene har veksten i frie inntekter vært begrunnet med økt satsing innenfor prioriterte områder. Frie inntekter er ført opp med 1,754 mrd. kroner i budsjett 2018.

Skattedekningsgraden viser hvor stor del av sum driftsutgifter som blir finansiert ved skatteinntektene, mens skatte- og rammetilskuddsgraden viser hvor stor del av driftsutgiftene som blir finansiert av frie inntekter.

Tabell 2.5.2 Frie inntekter i % av sum driftsutgifter 2018-2021

	2018	2019	2020	2021
Skattedekningsgrad i %	33,14	32,92	33,17	33,15
Skatte- og rammetilskuddsgrad i %	73,08	72,69	73,30	73,28

De siste årene har frie inntekter finansiert om lag 73 % av kommunens driftsutgifter. Utviklingen av dette nøkkeltallet sier hvor stor del av driftsutgiftene som må finansieres av andre inntekter. Tabellen over viser at skatte- og rammetilskuddsgraden er på samme nivå i hele økonomiplanperioden som den har vært de siste årene. En må da huske at i tidligere budsjetter har tilleggsbevilgningspostene inngått i driftsutgiftene. Fra budsjett 2018 er disse budsjettert som avsetning til disposisjonsfond i tråd med føringene gitt i KOSTRA-veilederen og utgjør 103,648 mill. kroner.

De rene investeringsutgiftene i 2018 utgjør brutto 631,278 mill. kroner, mens utlån utgjør 30 mill. kroner, til sammen 661,278 mill. kroner. Det er i tillegg budsjettert med et egenkapitalinnskudd i KLP på 7 mill. kroner. Detaljert oversikt over brutto investeringsutgifter pr. prosjekt fremgår av del 2.3 foran.

Et normtall for omfanget av investeringsutgifter er at brutto investeringsutgifter ikke bør utgjøre mer enn 15 % av totale driftsinntekter. Tabell 2.5.3 viser hvor mye investeringsutgiftene utgjør av driftsinntektene i økonomiplanperioden.

Tabell 2.5.3 Brutto investeringsutgifter i % av driftsinntekter

	2018	2019	2020	2021
Brutto investeringsutgifter, inklusiv utlån	25,43 %	20,44 %	11,87 %	6,30 %
Brutto investeringsutgifter, eksklusiv utlån	24,28 %	19,29 %	10,72 %	5,15 %
Brutto investeringsutgifter, ekskl. utlån og VAR	19,27 %	12,50 %	4,91 %	3,12 %

I tabellen over er brutto investeringsutgifter vist både med og uten årlig utlån på 30 mill. kroner, og med og uten investeringer knyttet til VAR. En har her valgt å holde de andre utgiftene vedrørende Startlån og kjøp av aksjer og andeler utenom. Tabellen viser at Ringsaker ligger noe over normtallet på 15 % i begynnelsen av perioden (2018-2019), men er godt innenfor normtallet i slutten av perioden (2020-2021).

Investeringsviden må tilpasses til hva som på et forsvarlig vis kan finansieres av renter og avdrag over driftsbudsjettet. En økning av investeringsbeløpet innebærer at det må legges til rette for et permanent høyere driftsbeløp til renter og avdrag i driftsbudsjettet. Andelen rente- og avdragsutgifter i forhold til

driftsinntektene har vært stigende de siste årene. Et høyt investeringsnivå, som i hovedsak er finansiert av lån, vil binde opp en større andel av driftsbudsjettet til finansutgifter på bekostning av den løpende drift og egenfinansiering av investeringer. Tabellen nedenfor viser hvordan rente- og avdragsbelastningen utvikler seg i økonomiplanperioden.

Tabell 2.5.4 Rente og avdragsbelastning i % av driftsinntektene

	2018	2019	2020	2021
Brutto renter og avdrag	7,48 %	8,02 %	8,12 %	8,13 %

Normtallet for rente- og avdragsbelastningen tilsier at denne ikke bør overstige 7 %. Tabell 2.5.4 viser at Ringsaker kommune overstiger dette normtallet noe i økonomiplanperioden. Det vil være vanskelig å frigjøre nok midler i driftsbudsjettet til at en kan dekke ytterligere renter og avdrag. Dermed blir det en prioriteringssak om løpende driftsutgifter skal reduseres, det vil si omfang og/eller kvalitet på tjenesteproduksjonen, for å dekke renter og avdrag som følge av økte låneopptak til finansiering av investeringsformål, eller om investeringsnivået skal etableres på et lavere nivå enn dagens nivå.

Investeringer vil i stor grad måtte finansieres gjennom låneopptak. Av planlagte investeringer i planperioden er 197,2 mill. kroner finansiert ved bruk av fond og 1,995 mill. kroner er finansiert av driftsmidler. Momskompensasjonen bidrar med egenfinansiering av investeringer på totalt 174,851 mill. kroner i planperioden. Samlet låneopptak til investeringer i økonomiplanperioden utgjør 1,037 mrd. kroner. I tillegg er det forutsatt tatt opp Startlån i Husbanken for totalt 120 mill. kroner, det vil si 30 mill. kroner årlig i planperioden.

Tabell 2.5.5 viser låneopptak til finansiering av investeringer i økonomiplanperioden.

Tabell 2.5.5 Låneopptak eksklusiv Startlån (kr 1.000)

	2018	2019	2020	2021
Låneopptak eksklusiv Startlån	475 906	301 987	177 622	81 696

Ringsaker kommune hadde pr. 31.12.2016 regnskapsført 2,313 mrd. kroner i samlet langsiktig gjeld (inkludert Startlån i Husbanken). Avdrag på lån og nye låneopptak i 2017 tilsier et anslag for langsiktig gjeld pr. 31.12.2017 på 2,610 mrd. kroner. Tabellen nedenfor viser hvordan den langsiktige gjelden vil utvikle seg i økonomiplanperioden. Innbetaling av ekstraordinære avdrag vil kunne justere disse estimatene.

Tabell 2.5.6 Utviklingen av kommunens lånegjeld (kr 1.000)

	2018	2019	2020	2021
+ Bruk av lån	505 906	331 987	207 622	111 696
- Avdrag	124 859	136 246	143 236	146 615
= Netto økning i gjeld	381 047	195 741	64 386	-34 919
Langsiktig gjeld (LG)	2 991 262	3 187 003	3 251 389	3 216 470

Rådmannens forslag til budsjett 2018 og økonomiplan 2018-2021 medfører at kommunens langsiktige gjeld (eksklusiv pensjonsforpliktelser) ved utgangen av økonomiplanperioden vil være på om lag 3,2 mrd. kroner. Gjeldsnivået øker med 606,255 mill. kroner gjennom økonomiplanperioden.

Et normtall for langsiktig gjeld er at denne over tid ikke bør overstige 50 % av driftsinntektene. Her vil imidlertid gjeldens sammensetning spille inn, blant annet hvor stor andel av gjelden som er (helt/delvis) selvfinansierende. Tabellen nedenfor viser hvordan den langsiktige gjelden i prosent av driftsinntektene vil utvikle seg gjennom økonomiplanperioden.

Tabell 2.5.7 Langsiktig gjeld i % av driftsinntektene

	2018	2019	2020	2021
LG i % av driftsinntekter	115,04 %	122,21 %	124,19 %	122,45 %
Korrigert LG i % av driftsinntekter	79,48 %	84,89 %	86,10 %	86,86 %

Gjelden som andel av driftsinntektene vil i økonomiplanperioden øke fra 115,17 % i 2018 til 122,56 % i 2021. For å få låneandelen ned, betinger dette enten et lavere investeringsvolum og/eller frigjøring av midler i driftsregnskapet til finansiering av investeringer.

Av kommunens langsiktige stipulerte gjeld pr. 31.12.2017 på 2,610 mrd. kroner, utgjør gjeld knyttet til selvkostområdet for vann, avløp og renovasjon (VAR) 622,708 mill. kroner. Denne gjelden blir finansiert gjennom gebyrer som kommunen krever inn fra abonnementene. Låneoptak knyttet til selvkostområdet utgjør 115 mill. kroner i 2018 og totalt 459,8 mill. kroner i hele økonomiplanperioden.

Kommunen mottar også rentekompensasjonstilskudd for skoleanlegg, og kompensasjonstilskudd til omsorgsboliger og sykehjem fra Husbanken til delvis finansiering av lån knyttet til skoleanlegg og omsorgsboliger/sykehjem. Om lag 191 mill. kroner av den langsiktige gjelden blir finansiert helt/delvis ved disse kompensasjonsordningene. Korrigert for den andelen av gjelden som er helt/delvis selvfinansierende, utgjør den langsiktige lånegjelden 79,57 % av driftsinntektene i 2018 og 86,94 % i 2021.

Arbeidskapitalen er definert som totale likvide midler og kortsiktige fordringer fratrukket kortsiktig gjeld. Balansetallene som ligger bak beregningen av arbeidskapitalen tar ikke hensyn til faktisk utvikling i driftsåret 2017, men bygger på regnskap 2016 og opprinnelig vedtatt budsjett 2017. Arbeidskapitalen gir et bilde av kommunens likviditetssituasjon. Endringen i arbeidskapitalen sier noe om hvorvidt kommunens betalingsevne har forbedret eller forverret seg i løpet av perioden. I tabell 2.5.8 vises utviklingen av arbeidskapitalen i økonomiplanperioden.

Tabell 2.5.8 Utvikling av arbeidskapitalen 2018-2021 (kr 1.000)

	2018	2019	2020	2021
Akkumulert arbeidskapital	1 181 563	1 190 731	1 215 743	1 261 979
Arbeidskapital i % av driftsinntektene	45,44 %	45,66 %	46,44 %	48,04 %
Endring i arbeidskapital	41 709	9 168	25 012	46 236

I en sunn kommuneøkonomi bør arbeidskapitalen utgjøre minst 8-10 % av driftsinntektene. Tabellen viser at Ringsaker kommune ligger over dette normtallet i hele økonomiplanperioden. En andel av arbeidskapitalen består av ubrukte lånemidler, og den reelle arbeidskapitalsituasjonen er ikke så sterk som forholdstallet gir uttrykk for. Ringsaker kommune har imidlertid god likviditet og betalingsevne.

Det budsjetteres med en økning i arbeidskapitalen i 2018 på 41,709 mill. kroner. For hele økonomiplanperioden styrkes arbeidskapitalen med 122,125 mill. kroner. Økningen i arbeidskapitalen skyldes at tilleggsbevilgningspostene er budsjettert som avsetning til disposisjonsfond, og ikke som en overføringsutgift som tidligere år, jf. punkt 4.22 om Tilleggsbevilgninger.

Tabell 2.5.9 viser kommunens fond ved utgangen av 2016. For nærmere informasjon om fondssammensetningen vises det til angitte kapitler i regnskapsheftet 2016 og til nærmere omtale i årsberetningen for 2016.

Tabell 2.5.9 Fonds pr. 31.12.2016 (kr 1.000)

Fonds	Balansens kapittel	Regnskap 2016
Disposisjonsfond	2.56	621 966
Bundne driftsfond	2.51	146 595
Ubundne investeringsfond	2.53	316 100
Bundne investeringsfond	2.55	12 964
Sum fond		1 097 625

Det er gjort vedtak om bruk av en andel av ubundne investeringsfond, både i budsjett for 2017 og finansiering av prosjekter som ikke var avsluttet pr. 31.12.2016. Til sammen 27,591 mill. kroner er allerede bundet opp, slik at den reelle summen pr. 31.12.2016 er på 288,509 mill. kroner. Lønnsreserven inngår i disposisjonsfond med 170,066 mill. kroner.

I investeringsbudsjettet er det lagt opp til at en avsetter inntektene fra tomtsalg og fast eiendom til henholdsvis fond jordkjøp og investeringsfondet med 25 mill. kroner i 2018 og 2019 og 10 mill. kroner i 2020 og 2021. Totalt brukes 197,2 mill. kroner av ubundet investeringsfond til finansiering av planlagte investeringer i planperioden.

Det er ubalanse mellom driftsinntekter og driftsutgifter i hele økonomiplanperioden. I driftsbudsjett 2018 er det forutsatt bruk av disposisjonsfond med 10,7 mill. kroner. Dette må ses sammen med 2. tertialrapport 2017, hvor økningen i frie inntekter på 18,8 mill. kroner ble avsatt disposisjonsfond overført bevilgninger generelt til bruk i budsjett 2018 for å finansiere en lavere vekst i frie inntekter enn forventet. Det gjenstår imidlertid å finne dekning for ytterligere 31,1 mill. kroner i 2019, 18 mill. kroner i 2020 og 16,9 mill. kroner i 2021. Inntil videre er de tre siste årene i økonomiplanen rent teknisk saldert ved bruk av disposisjonsfond, men må ved rullering av økonomiplan dekkes inn med permanente utgiftskutt og/eller oppjustering av inntektssiden i budsjettet. Det er derfor helt nødvendig i tiden fremover å arbeide videre med tiltak for å etablere et driftsnivå som står i forhold til driftsinntektene.